

Wegwijzer 50% lokaal eigendom bij energieopwekprojecten

Participatie, zeggenschap en samenwerken; hoe doe je dat?

Om de energietransitie voor elkaar te krijgen is het noodzakelijk om bewoners te betrekken in duurzame energieopwekprojecten. Daarom is in het Klimaatakkoord (2019) afgesproken dat we ernaar streven dat 50% van ieder toekomstig energieproject in eigendom komt van de lokale omgeving. Zo hebben lokale bewoners een eerlijke stem, en ervaren ze naast de lasten ook de lusten. En zetten we grote stappen richting een duurzame energievoorziening. Door de regierol in de energietransitie, het verlenen van omgevingsvergunning en het opstellen en uitvoeren van lokaal beleid, hebben gemeenten een sleutelpositie in het realiseren van lokaal eigendom.

In deze wegwijzer leggen we uit wat lokaal eigendom is en geven we handvatten hoe je lokaal eigendom een plek geeft in het gemeentelijk beleid.

Inhoud:

- Wat is lokaal eigendom?
- Hoe staat het ervoor in Nederland?
- Hoe borg je lokaal eigendom in gemeentelijk beleid?
- Hoe werk je goed samen met lokale partners, marktpartijen en andere overheden?
- Handvatten voor het maken van beleid

Wat is lokaal eigendom?

Lokaal eigendom betekent dat omwonenden en ondernemers in de omgeving de lasten én de lusten dragen van een duurzaam energieproject. Als een zon- of windproject voor 100% in lokaal eigendom is, houdt dat in dat bewoners en bedrijven samen het project betalen, besturen en beheren. De winst die het project oplevert, is dan ook voor hen. Een project kan ook gedeeltelijk in handen zijn van de omgeving en deels van bijvoorbeeld een projectontwikkelaar. In dat geval werkt een marktpartij op een gelijkwaardige manier samen met de lokale bewoners.

Met het streven naar 50% lokaal eigendom bevestigt het Klimaatakkoord het belang van betrokkenheid van omwonenden bij wind- en zonneparken. Het akkoord geeft echter geen heldere definitie van lokaal eigendom – ook wel geformuleerd als ‘eigendom van de lokale omgeving’. De omgeving slaat op bewoners en bedrijven, maar wat is ‘lokaal’ precies? Kan dat ook regionaal of zelfs provinciaal zijn? En welke partijen tellen mee als ‘de omgeving’?

Dit zal per project nader moeten worden uitgewerkt. Het blijft maatwerk. Bij collectieve energieprojecten zien we verschillende manieren waarop bewoners betrokken worden, ofwel hoe participatie ingevuld wordt. HIER onderscheidt [drie hoofdtypen participatie](#).

Meer informatie:

- Voor meer **inzicht in wat 50% lokaal eigendom precies betekent**, bekijk [deze video](#) van de provincie Zuid-Holland. Hierin worden de verschillende termen die met het begrip verbonden zijn, helder en bondig uitgelegd.
- Benieuwd hoe ‘**de omgeving**’ precies beschreven wordt in het Klimaatakkoord? [De ‘omgevingsparagraaf’ lichten we in dit artikel](#) uit.
- We hebben [11 vragen en antwoorden over 50% lokaal eigendom op een rij gezet](#). Gebruik ze om bij collega’s, raadsleden of bewoners te verduidelijken wat 50% wel en niet inhoudt.
- Voor meer inzicht in de **verschillende vormen van projectparticipatie** verwijzen we je door naar de [Participatiewaai](#).

Hoe staat het ervoor in Nederland?

Een theoretisch streven is mooi, maar hoe verloopt het een paar jaar later in de praktijk? Goed nieuws: lokaal eigendom is inmiddels breed bekend bij de partijen die betrokken zijn bij de energietransitie. Dit blijkt uit eerste editie van de [‘Monitor participatie hernieuwbare energie op land’](#) (najaar van 2021 gepubliceerd). Tegelijkertijd zoekt men hoe omgevingsparticipatie het beste toegepast kan worden. Het valt op dat de nuance die in het Klimaatakkoord staat, vergeten wordt: 50% lokaal eigendom is niet een einddoel, maar een streven om zo tot meer draagvlak en acceptatie van de opwekprojecten te komen. Ook geeft de monitor aan dat participatietrajecten vaak te laat in het proces ingezet worden.

Hoe borg je lokaal eigendom in gemeentelijk beleid?

Gemeenten hebben een doorslaggevende rol bij het realiseren van 50% lokaal eigendom bij energieprojecten. De gemeentelijke beleidsvisies en toetsingskaders zetten immers de kaders voor hoe, waar en door wie een project opgezet mag worden. Het is daarom belangrijk dat je als gemeente lokaal eigendom in het beleid verankert. Zo kun je voorwaarden stellen aan hoe de initiatiefnemer de lokale bewoners en ondernemers betreft en hoe ze kunnen participeren.

Het voortraject van een zon- of windproject is de cruciale fase waarin lokaal eigendom geborgd kan worden. De kaders voor een project moeten daarom vooraf duidelijk zijn.

Meer informatie:

- Bekijk voor meer **tips over hoe je lokaal eigendom verankert in beleid** het [webinar 'Hoe neem je lokaal eigendom op in gemeentelijk beleid'](#) (50 min.) van HIER, dat je via de link kunt terugkijken.
- Lees het artikel [Bewonersparticipatie rondom zonneparken en windmolens in gemeentelijk beleid](#) van HIER, voor de **context van gemeentelijke beleidskaders**, toegelicht met voorbeelden.

Hoe werk je goed samen met lokale partners, marktpartijen en andere overheden?

Naast goede beleidskaders is een prettige samenwerking tussen projectontwikkelaar, energie-initiatieven en de gemeente essentieel bij het realiseren van 50% lokaal eigendom in energieopwekprojecten. Een goede samenwerking begint bij gedeeld eigenaarschap en gezamenlijke verantwoordelijkheid tussen de partijen. Er is meer voor nodig dan het samen eens zijn over de doelen, het veronderstelt op de eerste plaats een basaal onderling vertrouwen. Dit vertrouwen kan groeien door met de verschillende partijen in dialoog te gaan. Lees hierover meer in het [Essay 'Naar \(betere\) samenwerking tussen gemeenten, projectontwikkelaars en energiecoöperaties'](#).

Meer informatie:

- Bekijk meer **praktische tips over een goede samenwerking** in de [Toolbox Samenwerken in de lokale energietransitie](#).
- Nieuwsgierig naar **verhalen uit de praktijk**? Bekijk de voorbeeldverhalen [In de praktijk: samenwerking tussen energiecoöperatie, gemeente en projectontwikkelaar](#)

Handvatten voor het maken van beleid

Voor het opstellen en implementeren van beleid voor participatie, lokaal eigendom en ruimtelijke inpassing van energieprojecten, kunnen handvatten handig zijn. Deze publicaties helpen je op weg:

- De [Handreiking lokaal eigendom in beleid](#) van de Participatiecoalitie – een samenwerking van vijf maatschappelijke partijen, waaronder HIER. In dit document vind je **praktijkervaringen en**

concrete voorbeelden van beleidsteksten. Maak hier vooral gebruik van.

- Het [Format voor plan van aanpak 50% lokaal eigendom](#) (Participatiecoalitie). Een format dat RES-regio's (Regionale Energiestrategie) helpt om een **plan van aanpak te maken waarmee je de RES-doelstelling van 50% lokaal eigendom kan halen.**
- De [Handreiking financiële participatie](#), door de provincie Zuid-Holland en Energie Samen. Hierin staat beschreven **wat je als gemeente kunt doen om financiële participatie te stimuleren.** Van aandelen in een energieproject tot een omwonendenregeling.
- [Zes gemeentelijke voorbeelden op een rij](#): in dit artikel licht **HIER voorbeelden uit van hoe andere gemeenten eigendom en participatie in hun beleid hebben verankerd.**

dd aug.2022